

Grunnlovsforslag 5

(2015–2016)

Grunnlovsforslag fra Bård Vegar Solhjell, Audun Lysbakken, Torgeir Knag Fylkesnes, Snorre Serigstad Valen og Heikki Eidsvoll Holmås

Dokument 12:5 (2015–2016)

Grunnlovsforslag fra Bård Vegar Solhjell, Audun Lysbakken, Torgeir Knag Fylkesnes, Snorre Serigstad Valen og Heikki Eidsvoll Holmås om endring i §§ 2, 4, 9, 16 og 44 (endelig avskaffelse av statskirkeordningen)

Til Stortinget

Bakgrunn

Stortinget har gjennom grunnlovsendingene i etterkant av stat-kirke-forliket 10. april 2008 tatt viktige skritt i riktig retning når det gjelder å avvikle statskirkeordningen og løse på båndene mellom stat og kirke. Til tross for dette er Den norske kirke nylig blitt grunnlovsfestet som Norges folkekirke, og Grunnloven krever fortsatt i § 16 at kirkens ordning fastsettes ved lov. Utformingen av paragrafens formulering om Den norske kirke er forunderlig tilbakeskuende til å være vedtatt så sent som i 2012, og er da også nærmest direkte avskrift av den danske grunnlov, fra 1849.

Samtidig slås prinsippet om likebehandling klart fast i samme paragraf, og gjennom revisjonen i 2014 har Norge fått en langt mer moderne og framtidsrettet menneskerettsbasert grunnlov på de fleste andre områder.

Derfor skurrer det også at statsoverhodet, i Grunnloven, fortsatt er pålagt bekjennelsesplikt selv om kongen ikke lenger har en formell posisjon i Den norske kirke.

Det er på tide å ta neste skritt ved å oppdatere Grunnloven også når det gjelder statens forhold til området tro og livssyn, for å på den måte muliggjøre reell likebehandling mellom ulike tros- og livssynssamfunn.

Religions- og livssynsfrihet og likebehandling av tros- og livssynssamfunn

En moderne stat bør ha en konstitusjon som sikrer en lik og rettferdig behandling av alle sine innbyggere uavhengig av tro eller livssyn. Situasjonen etter de siste grunnlovsrevisjonene er likevel at Den norske kirke på den ene side favoriseres som «Norges folkekirke», en majoritetskirke med en særstilling i forhold til staten. På den annen side underlegges kirken begrensninger ved at den ikke nyter godt av samme grad av selvstendighet som øvrige tros- og livssynssamfunn. Den norske kirke reguleres fortsatt av en egen omfattende kirkelov, mens øvrige tros- og livssynssamfunn i langt større grad har frihet til selv å fastsette egne interne regler og ordninger.

Den norske kirke er et trossamfunn på linje med andre og bør derfor ha rett til å utøve sin religionsfrihet uten statlig eller politisk innblanding. I etterkant av stat-kirke-forliket er kirken godt i gang med å utforme egne ordninger blant annet for å overta arbeidsgiveransvaret og ivareta rollen som selvstendig rettssubjekt. Også på andre områder, som regler for avvikling av valg til egne organer, krav til opprettelse av nye sogn og andre forhold, må Den norske kirke få frihet til å utforme egne løsninger uten krav om Stortingets aksept.

Det grunnlovshjemlede kravet om at kirkens ordning fastsettes ved lov, vanskeliggjør også arbeidet med å utforme en samordnet og helhetlig felles lov for statens forhold til tros- og livssynssamfunn, slik blant annet Stålsett-utvalget har foreslått, og regjeringen Solberg har nedfelt i regjeringsplattformen.

Prinsippet om trosfrihet innebærer en plikt for staten til ikke å blande seg inn i et tros- eller livssynssamfunns indre forhold, så lenge trossamfunnet ikke bryter lover eller truer andres rettigheter og friheter.

Tiden er kommet for at Den norske kirke må anerkjennes og fullt ut behandles som et trossamfunn

med rettigheter og plikter på linje med øvrige tros- og livssynssamfunn. Dermed kan også staten ivareta likebehandlingsprinsippet på en langt bedre og reell måte.

Statens verdigrunnlag

Grunnlovens «verdiparagraf», § 2, har i dag følgende ordlyd:

«Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv. Denne Grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.»

En moderne stats konstitusjon er samlet sett en verdierklæring og et politisk dokument. I dag er det en spenning mellom de menneskerettsbaserte og oppdaterte delene av Grunnloven, og forankringen av statens verdigrunnlag i majoritetens religiøse virkelighetsoppfatning.

En stats verdigrunnlag må uttrykke fellesverdier innbyggerne kan slutte opp om, uavhengig av tro og livssyn. Fellesverdiene kan forankres i de grunnleggende ideene om demokrati, rettsstatsprinsipper og menneskerettigheter. En verdiparagraf for en nasjon eller allmenne institusjoner bør ikke vise til eller forankres i spesifikke religioner eller livssyn. FNs spesialobservatør for religions- og trosfrihet Heiner Bielefeldt advarer nettopp mot å knytte nasjonal identitet til religion, fordi det vanskelig kan oppfattes på annen måte enn at noen ekskluderes.

Begrepene «forblir» og «vår» tydeliggjør ytterligere det ekskluderende ved dagens utforming av det felles verdigrunnlaget.

Begrepet «den kristne arv» er både mangetydig og i liten grad åpent eller inkluderende overfor de borgere som ikke har sine røtter i den evangelisk-lutherske kirken som i Grunnloven § 16 defineres som Norges folkekirke. Også begrepet «den humanistiske arv» er problematisk fordi det dels kan oppfattes som et spesifikt livssyn og dels som en bred filosofisk tradisjon.

Grunnloven § 2 annet punktum angir grunnleggende rettigheter og verdier som både Grunnloven og staten er pålagt å sikre. Dette signaliserer i seg selv et tydelig verdigrunnlag for den norske stat og et verdigrunnlag innbyggerne kan slutte opp om, uansett egen livssynsmessige tilhørighet.

I en demokratisk, menneskerettsbasert rettsstat er det urimelig at statsoverhodet skal pålegges bekjennelsesplikt. At statens overhode må høre til i et bestemt trossamfunn, sender et uheldig signal om hva det innebærer å være norsk borger, og legger også en urimelig binding på framtidige statsoverhoder.

Særlig problematisk er § 2 første punktum, § 4 og § 16 annet punktum i sammenheng. Samlet gir disse formuleringene ikke det uttrykk som er ønskelig for et moderne Norge.

I og med at monarkens rolle som kirkestyre er opphevet, er § 4 i tillegg en helt unødvendig bestemmelse.

Edsavleggelser

Grunnloven § 9 første ledd lyder som følger:

«Så snart kongen, som myndig, tiltrer regjeringen, avlegger han følgende ed for Stortinget: 'Jeg lover og sverger å ville regjere kongeriket Norge i overensstemmelse med dets konstitusjon og lover, så sant hjelpe meg Gud den allmechtige og allvitende!'"»

Tilsvarende lyder § 44 første ledd slik:

«Den prins eller prinsesse som i de tilfeller som er anført i § 41, forestår regjeringen, skal skriftlig avlegge følgende ed for Stortinget: 'Jeg lover og sverger å ville forstå regjeringen i overensstemmelse med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmechtige og allvitende!'"»

Ved opphevelse av øvrige bestemmelser som knytter staten til en bestemt religion, og som bestemmer monarkens religiøse tilknytning, er det naturlig at også den ed som avlegges kun forholder seg til konstitusjonen og lovene, og slik kun er en ed knyttet til troskap til folkestyret og folkeviljen.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

§ 2 skal lyde:

Denne grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.

–

Denne grunnlova skal trygge demokratiet, rettsstaten og menneskerettane.

§ 4 oppheves

§ 9 første ledd skal lyde:

Så snart kongen, som myndig, tiltrer regjeringen, avlegger han følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sverger å ville regjere kongeriket Norge i overensstemmelse med dets konstitusjon og lover.»

–

Så snart kongen, som myndig, tek til med regjeringa, gjer han denne eiden for Stortinget: «Eg lovar og sver at eg vil regjere Kongeriket Noreg i samsvar med konstitusjonen og lovene.»

§ 16 skal lyde:

Alle innbyggere i riket har fri religions- og livssynsutøvelse. Alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje.

–

Alle innbyggjarane i riket har fri livssyns- og religionsutøving. Alle trus- og livssynssamfunn skal bli stødde på lik line.

§ 44 første ledd skal lyde:

Den prins eller prinsesse som i de tilfeller som er anført i § 41, forestår regjeringen, skal skriftlig avlegge følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sverger å ville forestå regjeringen i overensstemmelse med konstitusjonen og lovene.»

–

Den prinsessa eller prinsen som står for regjeringa i dei tilfella som er nemnde i § 41, skal skriftleg gjere denne eiden for Stortinget: «Eg lovar og sver at eg skal stå for regjeringa i samsvar med konstitusjonen og lovene.»

30. september 2016

Bård Vegar Solhjell

Audun Lysbakken

Torgeir Knag Fylkesnes

Snorre Serigstad Valen

Heikki Eidsvoll Holmås

Referert i Stortingets møte 30. september 2016.

«Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg.»

Olemic Thommessen

president

